

РЕЦЕНЗІЇ

---

*ЄВГЕН БЕВЗЮК
СТЕПАН ТУРЯНИЦЯ*

ЄВРОПА ПОТРІБНА ОБ'ЄДНАНА

Наприкінці минулого 2009 року вийшла у світ книга С.В.Віднянського та А.Ю.Мартинова «Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу».

Наукове дослідження відомих вчених присвячене важливій проблемі сучасної Європи, історії формування її об'єднання, стану, проблемам та подальшим перспективам європейської інтеграції.

Без сумніву, історичні нариси уже посіли належне місце в науці, стали посібником для вчених, викладачів вузів, студентів, набули популярності серед різних категорій читачів.

У книзі автори в історичному плані подають політичні біографії 15 батьків-засновників єдиної демократичної Європи – від мрії та ідеї до нинішнього утворення Європейського Союзу. Слід відмітити, що розвідки щодо політичних і державних постатей відомих діячів привертали і продовжують привертати увагу вчених, журналістів, літераторів, адже їх діяльність, участь у національних, регіональних та світових процесах відіграє надзвичайно велику роль, здійснює політичний вплив на розвиток ситуації у власних країнах та на міжнародній арені.

Цінність дослідження перш за все в тому, що автори для розкриття проблеми об'єднаної Європи у вступній частині зробили цінний та вагомий історичний ретроспективний аналіз самої ідеї об'єднання Європи з її багатовіковими традиціями, різноманітними формами.

Прикметно, що в зазначеному науковому аналізі подається набагато ширше коло питань, ніж це задекларовано у назві видання. І це важливо й корисно для читачів, перш за все – науковців та студентів.

Наукове дослідження подає відомості про історичних осіб, які задали напрям руху європейської історії на тисячоліття. Їх автори називають скульпторами, що сформували культурно-цивілізаційні контури Європи.

Юлій Цезар дав Європі нову географію, посунув кордони Римської імперії на північ, імператор Константин дав Європі її душу, наступні європейські правителі намагались об'єднати християнський світ, Карл Великий дав Європі її геополітичний вимір. Ідеї об'єднання держав Старого континенту намагались втілити в життя і видатні державні діячі Європи наступних часів.

Вчені С.В. Віднянський та А.Ю. Мартинов справедливо відзначають, що перші практичні кроки до реалізації ідеї загальноєвропейського об'єднання були зроблені у другій половині 40-х років ХХ століття. Саме наприкінці Другої світової війни постало питання про майбутній устрій Європи. З цього приводу дискутувалися різні концепції. Пануючою, за визначенням французького історика Люсьєна Февра, була думка, що 1945 рік сформулював ідею, що «Європа – це мрія про єдність».

У науковому виданні автори ґрунтовно розкривають складність та суперечливість процесу європейської інтеграції. Дослідники надзвичайно скрупульозно підійшли до висвітлення теми і, з усього видно, ставили перед собою завдання зібрати, вивчити й проаналізувати великий обсяг інформації для розкриття політичної біографії постатей європейського та світового рівня.

Політична та державна діяльність зазначених у книзі особистостей подається у контексті ролі особи в історії на різних етапах, в різних історичних умовах.

Кожному з 15-ти європейських діячів автори відводять від 10 до 15 сторінок тексту. Широка джерельна база політичних біографій: в середньому – 10, 15 і більше джерел вітчизняних та зарубіжних авторів, яка відображає погляди, твердження, роздуми з зазначеної проблеми.

Автори наукового видання, як і багато інших істориків суспільно-політичної орієнтації, стверджують, що «в конкретній історичній дійсності державним діячем, який заслуговує цього звання, є не той, хто бачить себе улюбленого над світом плебеїв, і розглядає останній як матерію, яку можна формувати як завгодно. Справжнім державним діячем є лише той політик,

---

який розуміє глибинні інтереси соціального світу, його потреби, які виникають у певній історичній ситуації». Ця досить довга цитата наведена нами і для того, щоб підкреслити важливість особи в історії, роль і місце в ній великих людей.

Такий підхід до оцінки політичного діяча дуже потрібний сьогодні, в тому числі і Україні. Окремі з високопоставлених українських чиновників, депутатів парламенту своїми діями не завжди відповідають зазначеним вище критеріям.

Варто зауважити, що подані у книзі біографії політичних і державних діячів відбивають менталітет європейської політичної еліти, її визначальну роль в історії європейської інтеграції впродовж XX та XXI століть. Автори нарисів вдало використали поняття «батьки-засновники США» для характеристики батьків-засновників об'єднаної Європи, розкриття їх спільних цінностей, величі в історії, формування світоустрою. Це особливо помітно у баченні ними минулого, сучасного і майбутнього єдиної демократичної мирної Європи. Всіх «батьків» об'єднує пошук ефективних компромісних рішень на етапах історії розвитку європейської інтеграції.

У нарисах подається конкретно-історичний матеріал про передумови, етапи, характер, проблеми та перспективи європейського інтеграційного процесу.

Привертають увагу вдало підібрані назви заголовків до політичних біографій різних за національністю особистостей. Уже тут, по суті, розкрита роль «батьків» об'єднаної Європи, їх діяльність, характер та зміст періодів, етапів. Так, діяльність одного з ініціаторів створення «пан'європейського руху» Ріхара Куденхова-Калергі розкрита в назві «Життя особи в долі Європи: від пан'європейського союзу до європейської конфедерації». Ідеї майбутнього устрою нової повоєнної Європи, демократизації європейського континенту, захисту інтересів малих народів у новій Європі розкрито у політичній біографії Томаша Гарріга Масарика під назвою «Захисник малих народів у новій Європі». Т.Г.Масарик

у своїй діяльності багато уваги приділяв становленню Чехословаччини після розпаду Австро-Угорської імперії, питанню ролі та місця малих народів у Європі. Політичну біографію Уїнстона Черчілля автори назвали «Пошук місця Британії в Європі». Цим самим вони розкрили особистість британця, його місце та роль у європейській та світовій політиці, формуванні та становленні біполярної системи міжнародних відносин.

Політична біографія справжнього патріота Франції, європейської та світової величини політика, військового, державного діяча Шарля де Голля названа «За європейську Європу».

Німці К.Аденауер, В.Брандт, Р.Шмідт, Г.Коль, Г.-Д.Геншер у своїй діяльності в комплексі зосереджувались на проблемах та перспективах великої з геополітичної точки зору Німеччини, зокрема питаннях повернення її (після наслідків Першої світової війни) в Європу, формування нової східної політики та європейської інтеграції, її ролі та місця в період розрядки та завершення «холодної війни» в Європі і, нарешті, розв'язання проблем об'єднання НДР та ФРН, утворення єдиної німецької держави, її ролі в об'єднаній Європі. Саме ці ідеї лаконічно розкриті у назвах політичних біографій цих діячів.

Проблеми Європи 50-х – 90-х рр., зокрема народження Європейського Союзу, ролі та місця Східної Європи, демократичних змін у цьому регіоні, ідеї розширення її від Бресту до Владивостоку, відродження європейської духовності, новий етап об'єднання Європи, роль останньої у становленні та розвитку багатополосного світу, глобальної системи міжнародних відносин автори історичних нарисів розкривають через політичні біографії таких особистостей, як Ж.Делор, М.Горбачов, В.Гавел, Іоанн Павло II, Р.Проді.

Сучасний стан об'єднаної Європи, роль та місце нової європейської політичної еліти автори наукового дослідження розкривають у завершальній частині книги, що має назву «Замість висновків». Це натяк, що робота в цьому плані буде продовжуватись.

Загалом у пропонованій книзі автори висвітлили ідею єдності Європи, її інтеграції, розкрили роль відомих представників різних націй Європи, які своїм розумом, волею, активні дії спрямували на загальноєвропейський розвиток, без чого була б неможлива нова фаза європейської історії.

Важлива теза в дослідженні, що всіх особистостей об'єднували спільні інтереси в пошуку ефективних компромісних рішень, які в різні періоди історії розвитку європейської інтеграції забезпечували її поступ. Крім усього іншого, це важливий урок для сьогоденних політичних та державних діячів в умовах глобального розвитку світу, міжнародних відносин та світової політики XXI ст.

У науковому виданні ми бачимо прізвища М.М. Варварцева, Б.І. Гуменюка, Л.О. Зашкільняка. Це відомі українські вчені, дослідники, доктори історичних наук. Їх науковий доробок відомий авторам рецензії. Їхні прізвища як рецензентів видання багато важать.

Не можемо не відмітити, що Інститут історії України, його структурні підрозділи, зокрема відділ історії та міжнародних відносин взяли за справу великої історичної та політичної ваги – розкриття політичних біографій видатних європейських діячів. Є великі надії, що автори в наступних книгах цієї серії дадуть можливість читачам ознайомитись не лише з великими політиками нинішніх країн-членів ЄС, а й з українськими політичними діячами, міжнародниками, дипломатами, які чимало зробили і роблять для формування і розв'язання проблеми європейського виміру України.

*Є.Бевзюк,
С.Тураяниця,*